

Гнатів О. Б.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного
права і процесу, Західноукраїнський
національний університет*

Паламар С. Б.

*студентка юридичного факультету,
Західноукраїнський національний університет*

ПРАВОВЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРУ ЗА УЧАСТЮ СУДДІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

В умовах розвитку нашої держави, а відповідно, правової системи набуло поширення вирішення спорів за участю судді. В Україні досить активно триває період реформування системи захисту прав та інтересів особи у суді. Найефективнішим на даний час напрямів такого реформування є впровадження процедури врегулювання спору за участю судді, яка допомагає звужити вплив держави на суспільство, оскільки замінює його на самоврегульовані механізми пошуку нестандартних способів вирішення спорів, які будуть відповідати потребам суспільства. Саме врегулювання спору за участю судді є таким досить новим способом вирішення спорів у суді. При ньому сторони за допомогою судді, який виступає посередником, можуть налагодити процес комунікації між собою так, що варіант вирішення конфліктної ситуації зможе відповідати інтересам кожної із сторін, між якими виник спір.

Даний процес вивчали та досліджували багато сучасних провідних вчених, а саме: : В.О. Аболонін, С.С. Алексеєв, І.О. Бут, В.М. Ведяхін, О.В. Горецький, С.В. Ківалов, Ю.С. Коляснікова, А.Н. Кузбагаров, Н.Н. Леннуар, Н.А. Мазаракі, А.В. Малько, М.Н. Марченко, Д.С. Міхель, Жан А. Миримановф, А.А. Павлушина, П.М. Рабінович, Л.Д. Романадзе, О.М. Спектор, Г.О. Ульянова та багато інших.

Врегулювання спору за участі судді – це спілкування сторін судового процесу із суддею щодо отримання роз'яснень та додаткової інформації для оцінки сторонами проблем та перспектив судового розгляду спору між ними. Головною умовою для початку врегулювання такого спору за участю судді є згода сторін, тобто позивача й відповідача, на проведення такої процедури [4, с. 56]. Вирішувати спори за участю судді можна лише до розгляду справи по суті, а отже, лише в суді першої інстанції. Крім того, у справах з самостійними вимогами не повинно бути третіх осіб. І останнє, але не менш важливе: справа не повинна потрапляти в категорію, до якої не застосовується вирішення спорів

за участю судді. Вказані виключення передбачені ч. 2 ст. 201 Цивільного процесуального кодексу України (далі – ЦПК України). ЦПК України в редакції від 3 жовтня 2017 року передбачає підготовче судове засідання у кожній судовій справі, яка розглядається за загальними правилами позовного провадження. На підготовчому засіданні суд має визначити, чи бажають сторони досягти мирової угоди, передати справу до арбітражного суду чи звернутися до суду для вирішення спору із суддею.

Разом з тим, Законом України від 3 жовтня 2017 року в цивільно-процесуальне законодавство запроваджено новий порядок – вирішення спору за участю судді, яке здійснюється за взаємною згодою сторін без урахування розгляду справи та відповідно до спеціальної процедури та здійснюється у формі спільних та/або закритих зустрічей із суддями, сторонами та їх представниками. Щоб забезпечити розумний строк для розгляду цивільних справ та запобігти можливим зловживанням для затягування судового вирішення спорів у процесі вирішення спорів за участю судді, законодавці встановили менший строк – не більше 30 днів.

Розділ 3 глави 4 (статті 201-205) ЦПК України передбачає вирішення спорів за участю суддів. У п'яти статтях цієї глави визначено причини участі суддів, порядок призначення, поведінку, припинення спорів та строки такого провадження. Аналіз запроваджених законодавцями процедур врегулювання спорів за участю суддів дає можливість дійти до висновку, що деякі правила процедури медіації були встановлені, але можливості безмежні. На відміну від судового процесу, в якому кожна процесуальна дія та стадія чітко визначені та оформлені, порядок вирішення спорів за участю суддів не прописаний. Законодавці обмежуються формулюванням своїх загальних правил та визначенням можливих загальних приписів – спільних та/або закритих зустрічей.

Вирішення спору за участю судді має певні принципи. Їх зазвичай поділяють на дві окремі групи: принципи цивільного процесуального права, основоположні витоки, суть і зміст яких втілені в нормах ЦПК України, які відображають сутність цивільного процесуального права як галузі права, її напрями та перспективи розвитку; спеціальні, на яких базується весь інститут альтернативних вирішень спорів (далі – АВС) та які притаманні безпосередньо такому виду АВС, як врегулювання спору за участю судді. До першої групи принципів відносять засади цивільного судочинства, які закріплені в положеннях статті 2 ЦПК України, а саме: верховенство права, рівність усіх учасників судового процесу перед законом та судом, змагальність, диспозитивність, обов'язковість судового рішення, неприпустимість зловживання процесуальними правами, розумність строків та інші. До другої групи відносять: добровільність, конфіденційність, нейтральність та

неупередженість судді-посередника, принцип правомочності, принцип гнучкості та структурованості процедури, принцип співробітництва судді та сторін, між якими виник спір.

Даний інститут вирішення спору уособлює в собі усі необхідні риси процедури на шляху до примирення сторін. При такій процедурі цивільний спір не вирішується судом, а врегульовується специфічним компетентним та висококваліфікованим посередником – судом в особі уповноваженого судді, однак уже не під час здійснення ним судочинства, а під час проведення цим суддею формальних чи неформальних дій, які в кінцевому результаті спрямовані на врегулювання цивільного спору в дозволені правових межах [5, с. 34]. Також при вирішенні спору за участю судді суддя має створити всі можливі умови для врегулювання цивільного спору із досягненням згоди сторін, тобто в результаті процедури може бути укладена мирова угода, відповідач може визнати позов, позивач може відмовитися від позову. Якщо таке сталося, то внаслідок цього суддя ухвалює відповідну ухвалу.

Вирішення спорів за участю суддів здійснюється суддями-доповідачами одноособово незалежно від складу справи (колективно чи одноосібно) у формі спільної конференції (суддя, позивач, відповідач) або закритого засідання (суддя і позивач та суддя і відповідач). Будь-яка інформація, отримана сторонами та суддею під час процесу вирішення спору, залишається конфіденційною. Протокол засідання не ведеться та не фіксується технічними засобами.

Досить проблемним є питання щодо правового статусу судді, який здійснює врегулювання спору між сторонами. Зі змісту норм ЦПК України випливає, що кожен суддя має брати участь у врегулюванні такого спору. Тому при цьому не враховуються його професійні навички як посередника, бажання та інші фактори, які можуть бути важливими. Така модель урегулювання спору за участю судді не враховує того, що суддя, крім знань у своїй сфері, має мати ще спеціальні навички та, відповідно, знання із психології, соціології, конфліктології та інших дотичних галузей [1, с. 13]. Для покращення даного інституту вкрай необхідно проводити спеціальні тренінги та відбирати суддів, які мають навички для проведення такого роду медіації.

Отже, аналізуючи вищенаведене, можна підбити підсумок, що врегулювання спору за участю судді є певним переговорним, структурованим та конфіденційним процесом, в якому сторони спору прагнуть самостійно, а також на добровільній основі, вступити у перемовини за участі нейтрального посередника в особі судді. Суддя ж, у свою чергу, за допомогою своїх професійних навичок та знань спрямовує сторони до мирного врегулювання спору між ними. Такий інститут все частіше почали використовувати на

практиці, тобто він приживається в українському суспільстві як один із способів вирішення спорів між сторонами цивільного процесу.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Божук І., Дяченко С. Судова практика застосування альтернативних способів врегулювання спорів. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. №12. С. 11-15.

2. Дяченко С. В., Барановська В.В. Судова практика врегулювання спорів за участю судді в цивільному судочинстві. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. №9. 75-77.

3. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР (станом на 01 січня 2020 р.). *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96%D0%B2%D1%80#Text>

4. Московчук Д., Кіліміченко А. Особливості процедури врегулювання спору за участі судді. *Підприємництво, господарство і право*. 2021. №6. С. 55-58.

5. Тиханський О. Б. Місце інституту врегулювання цивільного спору за участю судді в систематиці примирних процедур. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2018. №2. С. 31-39.

6. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

УДК 347.2/3

Грабовська Г. М.

к.ю.н., доцент кафедри

цивільного права і процесу,

Національний авіаційний університет

КОМПЕНСАЦІЯ ЗА ВТРАЧЕНЕ ЖИТЛО ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Під час руйнівних дій агресора та в умовах воєнного стану, багато людей втрачають своє житло через вибухи, бомбардування та ракетні обстріли.

Держава активно реагує на ці руйнівні виклики і не полишає своїх громадян на одинці з їхньою бідною та намагається вирішити ряд проблем, правовими засобами. Важливо підняти питання, надання компенсації за зруйноване житло. Уряд України вживає окремих заходів щодо вирішення цих